

FRA DANE ČOLAK

(1916.-1945.)¹

Djetinjstvo i školovanje

O pokojnom fra Dani Čolaku, kojega su partizani u 29. godini života ubili negdje u Sloveniji polovicom mjeseca svibnja 1945. godine, nije sačuvano previše podataka. Rođen je 3. srpnja 1916. u Donjim Mamićima - Ledincu, župa Rasno (od 1930. župa Ledinac). Kršten je 6. srpnja 1916. u župi sv. Franje Asiškog u Rasnu. Krsno ime bilo mu je Franjo. Roditelji su mu bili Ante i Šima r. Galić.²

Pučku školu završio je u Rasnu, pješačeći četiri godine svakodnevno u školu (do 1929.).³ Gimnaziju je završio kod franjevaca na Širokom Brijegu. U prvi razred upisao se u šk. 1929./30. godini. U drugom razredu je 1930./31. godini. Razrednik mu je bio fra Bono Jelavić. U razredu ih je bilo 32: 19-orica su prošla na kraju godine, 10-orica su poslana na popravni ispit, a trojica su trebala ponavljati razred. Franjo je bio u zlatnoj sredini.⁴ U trećem razredu razrednik mu je opet dr. fra Bono Jelavić. Sada ih je u razredu samo 29-orica. Franjo je vrlo dobar učenik.⁵

-
- 1 Članak je izvorno objavljen u *Stopama pobijenih*, br. 15 (2015.), str. 30-35. Ovdje dopunjen i dotjeran.
 - 2 Matica krštenih Rasno, sv. II, str. 142, br. 42; Arhiv Provincije: Osobni karton; Imenik franjevaca, str. 62, br. 549 (u Imeniku pogrešan datum rođenja: 25. srpnja 1916.); Ante MARIĆ, *Tragom ubijenih hercegovačkih fratara*, Mostar, 2007., str. 65.
 - 3 Častimir MAJIĆ, *U nebo zagledani. Crtice o 66 hercegovačkih franjevaca, komunističkih žrtava koje poznavah*, Široki Brijeg - Zagreb, 2011., str. 32.
 - 4 Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu: Treći izvještaj za školsku godinu 1930./31., Mostar, 1931., str. 22.
 - 5 Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu: Četvrti izvještaj za školsku godinu 1931./32., Mostar, 1932., str. 22-23.

Četvrti razred pohađao je u šk. 1932./33. godini. Razrednik mu je sada dr. fra Radoslav Vukšić. U razredu su 27-orica. Franjo je dobar učenik. Sedmorica su poslana na popravni ispit - svi iz matematike. Jedan ponavlja razred, a dvojica su se ispisala.⁶ U petom razredu (1933./34.) Franjo je opet vrlo dobar. Razrednik mu je dr. fra Živko Martić. U razredu su 26-orica.⁷ Vrlo dobar je i u 6. razredu. Razrednik mu je dr. fra Marijan Zubac. U razredu su 27-orica.⁸ Nakon 6. razreda sjemeništarci su redovito prekidali školovanje i odlazili u novicijat na Humcu. Franjo Čolak ipak je ostao u školi: u šk. 1935./36. godini je u 7. razredu. S njime su sada i klerici, inače stariji od njega godinu dana, koji su se nakon svršenog novicijata opet vratili u gimnazijske klupe (među njima fra Vjeko Bambir, fra Blago Karačić, fra Miron Lasić, fra Celestin Raguž, fra Kvirin Vasilj). U razredu su 24-orica. Franjo je opet dobar. Razrednik mu je bio dr. fra Rade Vukšić.⁹ Zato Franje nema u 8. razredu: od srpnja 1936. do srpnja 1937. je u novicijatu na Humcu. Osmi razred upisao je šk. 1937./38. godine na Širokom Brijegu. U razredu su bila 20-orica. Razrednik im je bio dr. fra Oton Knezović. S njim su opet "stare" kolege, među njima fra Vinko Dragičević, fra Bazilije Pandžić, fra Ivo Sivrić, fra Smiljan Zvonar i drugi. Razred je Franjo - sada fra Dane završio s vrlo dobrim uspjehom.¹⁰ Veliku maturu položila su sva 20-orica. Ispit je trajao od 9. do 15. lipnja 1938. Predsjednik Ispitnog odbora bio je Karlo Prijatelj, izaslanik ministra prosvjete, potpredsjednik dr. fra Dominik Mandić, direktor Gimnazije, a članovi dr. fra Oton Knezović (hrvatski jezik), dr. fra Marijan Zubac (povijest), dr. fra Marko Dragičević (latinski jezik) i dr. fra Svetozar Petric (francuski). Fra Dane je ispit položio s vrlo dobrim uspjehom.¹¹

Bogoslovni studij

Odmah po svršetku gimnazije na Širokom Brijegu fra Dane s kolegama upisuje filozofsko-teološki studij na Franjevačkoj bogosloviji u Mostaru. U šk. 1938./39.

6 Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu: Peti izvještaj za školsku godinu 1932./33., Mostar, 1933., str. 23.

7 Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu: Šesti izvještaj za školsku godinu 1933./34., Mostar, 1934., str. 23-24.

8 Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu: Izvještaj za školsku godinu 1934./35., Mostar, 1935., str. 39-40.

9 Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu: Izvještaj za školsku godinu 1935./36., Mostar, 1936., str. 37.

10 Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu: Izvještaj za školsku godinu 1937./38., Mostar, 1938., str. 42.

11 Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu: Izvještaj za školsku godinu 1937./38., Mostar, 1938., str. 44-45.

godini, i u I. i u II. semestru, slušao je sljedeće predmete: fundamentalna teologija, povijest Crkve, pastoralna teologija, filozofija (logika i kriteriologija), ascetika, hebrejski jezik i sociologija (“o komunizmu” u I. semestru, u II. nije bilo toga predmeta). Ocjene su u najvećoj mjeri veoma dobre i odlične (*eminens* 9 i *laudabilis* 8, samo iz ascetike *bonus* 7 ½). Vladanje i marljivost najbolji: ocjena 1 (*exemplares* i *laudabilis*). U sljedećoj godini (1939./40.) slušao je i polagao sljedeće predmete: Sveto pismo (uvod u Novi zavjet), dogmatika (soteriologija, mariologija, o milosti), moralna teologija (o sakramentima), kanonsko pravo (ženidbeno), povijest Crkve, pastoralna teologija (homiletika i katehetika), filozofija (psihologija i kozmologija) i ascetika (“o mrtvenju”). Ocjene su opet veoma dobre, najviše 9 i više od 8; samo je iz uvoda u Novi zavjet dobio 7 (*bonus*). U god. 1940./41. imao je slične teološke predmete, osim fundamentalne i pastoralne teologije, a slične su bile i ocjene, sve 9 i više od 8. Vladanje je uzorno (1). Rektor teologije bio je dr. fra Ante Jelavić, a tajnik dr. fra Rufin Šilić. U 4. godini studija (1941./42.) imao je predavanja iz Svetog pisma Staroga zavjeta (Psalmi), dogmatske teologije (o vjeri, o jednom Bogu, o trojstvenom Bogu), moralne teologije, kanonskog prava (o osobama i o redovnicima), pastoralne teologije (liturgika). Nema više predavanja iz fundamentalne teologije, povijesti Crkve, filozofije i ascetike. Ocjene kao i prethodnih godina: 9 i više, 8 i više. Samo je u I. semestru iz dogmatike imao 7 (*bonus*). Konačno su mu u 5. godini studija (1942./43.) preostali u I. semestru predmeti: Sveto pismo (egzegeza Ivanova Evandjelja), dogmatika (o utjelovljenoj Rijечи), moralna teologija (o teološkim krepostima), kanonsko pravo (o procesima), te u II. semestru još samo egzegeza Ivanova Evandjelja. Sve su ocjene 9 ili 9 ½, a vladanje je uzorno (*exemplares*). Konačno, fra Dane je diplomski i jurisdikcijski ispit položio 23. lipnja 1943. s najboljom ocjenom (1). Sve su potpisali rektor Jelavić i tajnik Šilić.¹² Nakon završetka studija polazi na “njivu Gospodnju”, u pastoral. Prva (i jedina) župa bili su Drinovci.

Redovništvo i svećeništvo

U franjevački red fra Dane je stupio na Humcu 5. srpnja 1936. Obukao ga je provincijal fra Mate Čturić. Jednostavne zavjete položio je u ruke istoga provincijala godinu dana kasnije, 6. srpnja 1937. Svečane zavjete položio je u Mostaru u ruke provincijala fra Krešimira Pandžića 8. rujna 1940. Za đakona ga je zaredio biskup fra Alojzije Mišić u Mostaru 1941. godine, a za svećenika isti biskup u Mostaru na Petrovdan, 29. lipnja 1941. Vojsku nije služio.¹³

12 Arhiv Provincije: Liber classificationum ab anno 1937.- (1944.), f. 41.

13 Arhiv Provincije: osobni karton; Imenik franjevaca, str. 62, br. 549.

Njegova je generacija bila dosta brojna. U novicijatu ih je bilo deset: fra Drago Barbir, fra Zlatko Ćorić, fra Žarko Leventić, fra Jakov Lovrić, fra Mirko Magzan, fra Viktor Milas, fra Bruno Raspudić, fra Filip Sivrić, fra David Zubac i fra Dane Čolak.¹⁴ Dvojica su kasnije napustila zajednicu (D. Barbir, V. Milas), dvojicu su ubili partizani 1945. godine (Ž. Leventić¹⁵ i D. Čolak), a šestorica su preživjela i završila život kao franjevci (Z. Ćorić,¹⁶ J. Lovrić,¹⁷ M. Magzan,¹⁸ B. Raspudić,¹⁹ F. Sivrić²⁰ i D. Zubac²¹). Trojica od njih suđena su na zatvorske kazne u komunističkoj Jugoslaviji (J. Lovrić, M. Magzan i D. Zubac), a jedan je pobjegao u inozemstvo (B. Raspudić).

-
- 14 Dopis novačkoga meštra fra Eugena Tomića st. od 12. srpnja 1936. (Arhiv Provincije: SP, sv. 116, ff. 5-6); Izvješće meštra fra Eugena Tomića o vladanju novaka od 18. lipnja 1937. (Arhiv Provincije: SP, sv. 119, f. 314).
- 15 Partizani su ga ubili i spalili na Širokom Brijegu 7. veljače 1945., u 26. god. života, 9. god. redovništva i 2. god. svećeništva. Tjelesni ostatci počivaju mu u širokobriješkoj crkvi (Andrija Νικις, *Hercegovački franjevački mučenici 1524.-1945.*, Mostar, 1992., str. 141).
- 16 Fra Zlatko Ćorić bio je provincijal hercegovačkih franjevaca (1961.-1967.), te obavljao druge odgovorne službe u toj zajednici. Od 1967. god. je u Njemačkoj kao prefekt hercegovačkih bogoslova, a onda od 1968. god. do smrti djeluje kao misionar hrvatskih radnika u Švicarskoj. Djelovao je u Zürichu, gdje je i preminuo od srčanog udara 21. svibnja 1972. Pokopan je na groblju Mekovac na Širokom Brijegu (Robert JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, Mostar, 2011., str. 119).
- 17 Fra Jakov Lovrić djelovao je na nekoliko hercegovačkih župa, a osobito dugo u Tihaljini (1958.-1974.), gdje je dovršio izgradnju župne crkve. Potpuno nevin osuđen je na osam godina robije, koje je do zadnjeg dana proveo u KPD Zenica (1949.-1957.). Bio je "nepopravljiv"! Preminuo je na Humcu 14. kolovoza 1998. Pokopan je na Novom groblju (R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, str. 228).
- 18 Fra Mirko Magzan djelovao je najdulje u samostanskim župama u Mostaru (1950.-1967.) i na Humcu (1967.-1985.). Imao je smisla za tehniku i sklonost glazbi. Bio je prvi fratar vozač u Hercegovini. Više godina proveo je u komunističkom zatvoru: osuđen je na 12 godina zatvora i 6 godina gubitka građanskih prava, a izdržao je pet godina u Mostaru i Zenici (1945.-1950.). Preminuo je na Humcu 15. listopada 1985. (R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, str. 233).
- 19 Fra Bruno Raspudić uspio je 1946. god. pobjeći preko granice. Najprije se kratko zadržava u Austriji, pa u Italiji, a potom deset godina u Madridu u Španjolskoj, gdje doktorira iz klasičnih jezika. U SAD dolazi 1957. god. i ostaje do smrti. Djelovao je u franjevačkim rezidencijama i župama u Americi. Od 1996. god. je u matičnom samostanu u Chicagu, gdje je preminuo 26. veljače 2011. (R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, str. 333).
- 20 Fra Filip Sivrić ml. najveći dio života proveo je u mostarskom samostanu, gdje je u dva navrata bio gvardijan i punih 20 godina ekonom Provincije. Bio je i gvardijan na Humcu, te župnik u nekoliko župa. Preminuo je na Humcu 13. studenog 1992. Pokopan je na Novom groblju (R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, str. 351).
- 21 Fra David Zubac djelovao je u brojnim hercegovačkim župama. Od 1978. god. na oporavku je najprije u Gorici, a onda na Širokom Brijegu do smrti. Bio je poznati pučki propovjednik i misionar. Preminuo je 27. listopada 1993. u 74. god. života, 56. god. redovništva i 51. god. svećeništva. Pokopan je na groblju Mekovac (R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, str. 430).

Tijekom 1941. godine provincijal fra Lujo Bubalo dva puta je tražio od Svete Stolice dispenzu od studija i dobi kandidatima za svećeničko ređenje. Među desetoricom je bio i fra Dane Čolak.²² S njim su, međutim, zaređena još šestorica kolega - zanimljivo, ni jedan od onih koji su s njim bili u novicijatu. Provincijal im je 28. lipnja 1941., dan prije ređenja, izdao svjedodžbu o položenom ispitu prije svećeničkoga ređenja. S njim su dakle zaređeni: fra Ivan Boras, fra Božidar Benković, fra Vinko Dragičević, fra Bazilije Pandžić, fra Ivo Sivrić i fra Inocent Penavić.²³ Svi su osim fra Dane preživjeli ratna stradanja. Dvojica su život provela u Americi (B. Benković²⁴ i I. Sivrić²⁵), jedan u Italiji (B. Pandžić), dvojica u Hercegovini (I. Boras²⁶ i V. Dragičević), a jedan je kasnije kao svećenik napustio svećenički poziv i franjevački red (I. Penavić, 1956. godine). Dvojica su živjela preko 100 godina (V. Dragičević i B. Pandžić), a dvojica su čamila u komunističkim zatvorima (I. Boras i V. Dragičević).

Svećeničke službe

Poznato je da je fra Dane godinu dana službovao kao duhovni pomoćnik u Drinovcima, od završetka studija i polaganja jurisdikcijskog ispita 1943., do 1944. godine. Župnik mu je kroz to vrijeme bio fra Julijan Kožul (1941.-1944.), kojega

22 Zamolba provincijala od 5. travnja 1937. (Arhiv Provincije: SP, sv. 133, f. 269) i od 16. lipnja 1941. (Arhiv Provincije: SP, sv. 133 - spis nedostaje, spomen o njemu postoji samo u Urudžbenom zapisniku).

23 Arhiv Provincije: SP, sv. 133, f. 463.

24 Rođen 1916. u Steeltonu u Americi. Bogoslovni fakultet završio u Mostaru. Pastoralno je djelovao najprije u Mostaru (1942.-1944.), a u Ameriku se vratio 1945. Djelovao je među hrvatskim iseljenicima u brojnim župama u Americi. Od 1995. živio je u franjevačkom samostanu u Chicagu. Odmah po povratku u Ameriku napisao je (1946.) knjigu o križnim putovima 1945. pod naslovom *The Tragedy of a Nation. An American Eye-witness Report* (knjiga prevedena na hrvatski: *Tragedija jednog naroda*, priređ. R. Jolić i A. Marić, Mostar, 2021.). Preminuo je 12. siječnja 2010. i pokopan u Chicagu (R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, str. 64-65).

25 Fra Ivo Sivrić postigao je akademski stupanj doktora teologije na sveučilištu Antonianum u Rimu. U Ameriku je došao krajem 1947. god. Tu je ostao do smrti. Pastoralno je djelovao na brojnim hrvatskim župama. Od 1999. nalazi se u mirovini u kući časnih sestara u Manitowocu. Tu je i preminuo 28. listopada 2002. Pokopan je na groblju Holy Sepulchre u Chicagu. Napisao je nekoliko knjiga, među kojima i svoja sjećanja, pod naslovom *Krvave godine* (Chicago - Mostar, 1996.), u kojoj spominje i svoga kolegu fra Danu Čolaka (R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, str. 351-352).

26 Fra Ivan Boras djelovao je u brojnim hercegovačkim župama, te u franjevačkom samostanu u Slanom. Dvapat je bio u komunističkom zatvoru. U posljednjim životnim godinama bio je kapelan u Drinovcima (1974.-1982.) i u Veljacima (1982.-1990.). U objema župama uz pastoralni posao najviše vremena provodi u uredu, prepisujući župne matice i sređujući dokumentaciju. Preminuo je na Humcu 22. lipnja 1993. Pokopan je na Novom groblju (R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, str. 68-69).

će partizani također usmrtniti 1945. godine, te kratko vrijeme fra Ratimir Kordić. U maticama fra Danino ime prvi put nalazimo u srpnju 1943. Od tada do kolovoza 1944. krstio je 61 dijete i vjenčao 7 parova.²⁷

Posljednje mjesece života fra Dane je proveo kao vojni kapelan. Čini se da je sam tražio tu službu kako bi mogao pomoći umirućim vojnicima. Sačuvan je jedan njegov dopis provincijalu fra Leu Petroviću od 6. svibnja 1944. Piše iz Drinovaca i govori o fratarskim promjenama koje su uskoro trebale uslijediti. Kaže kako su Drinovci župa na rubu Provincije, na uglu koji udara u Dalmaciju, izložena modernom poganstvu. Nada se stoga da će u Drinovce doći ljudi “koji su auktoritativni, disciplinirani i duboko religiozni. Iz ove župe ima mnogo fratara, popova i ex-fratara - svega tu ima i sviet to dobro vidi - pa on je izgleda upro oči da vidi imali još dobrih svećenika - pa baš zato bi trebalo da ovdje bude župnik i kapelan pravi svećenik-redovnik.”²⁸ Netko je crvenom olovkom na istome dopisu napisao: “Udovoljeno!” Provincijal je, naime, u Drinovce za župnika poslao fra Ratimira Kordića, koji je tu prije djelovao kao kapelan (1937. - siječanj 1941.), a s njim je još oko tri mjeseca bio i fra Dane. Fra Danu je zamijenio fra Slobodan Lončar, vjerojatno u kolovozu 1944. Fra Slobodana su partizani kasnije odveli iz Drinovaca 9. veljače 1945. i 13. veljače strijeljali u Ljubuškom.²⁹

Fra Ratimir je zapisao kako je fra Dane Čolak postao vojni svećenik pred kraj rata. Bilo je to u kolovozu 1944. Na njegov upit, kamo će sada prije kraja rata u vojne svećenike, fra Dane mu je odgovorio: “Ne mogu dopustiti da toliki ginu bez svećenika, da umiru bez svećenika, da pate bez svećenika.”³⁰ Tako je i sam završio kao i desetine tisuća hrvatskih vojnika koji su zaglavili u marševima smrti na povratku iz Austrije kroz Sloveniju, Hrvatsku, Srbiju... Fra Dane je imenovan duhovnikom IX. ustaškog stajaćeg zdruge sa sjedištem u Mostaru. Tu je obavijest provincijal fra Leo Petrović javio Zdrugu 16. kolovoza 1944., a istoga dana o tome je službeno obavijest dobio i fra Dane, koji se do tada nalazio u Drinovcima.³¹ Provincijal je istoga dana zatražio od Biskupskog ordinarijata jurisdikciju za novu fra Daninu službu, a biskup dr. Petar Čule je dao jurisdikciju za područje svoje biskupije nekoliko dana kasnije, 22. kolovoza 1944.³²

Kako je došlo do toga da fra Dane postane vojni dušobrižnik, zapisao je fra Tugomir Soldo. Dušobrižnik IX. ustaškog zdruge bio je don Lovre Konjevod. Kako je

27 Župni ured Drinovci: Matica krštenih, sv. IV (1941.-1946.); Matica vjenčanih, sv. III (1936.-1946.).

28 Arhiv Provincije: SP, sv. 143, f. 30.

29 Ratimir KORDIĆ, *Fratar narodni neprijatelj. Doživljaji i sjećanja*, Zagreb, 1995., str. 54-64.

30 R. KORDIĆ, *Fratar narodni neprijatelj*, str. 95-96.

31 Dopisi provincijala od 16. kolovoza 1944. (Arhiv Provincije: SP, sv. 144, f. 50; i jedan i drugi dokument nedostaju, ali bilješka o njima postoji u Urudžbenom zapisniku). Usp. Ivo Sivrić, *Krvave godine. Odbljesci uspomena jednog od preživjelih*, Chicago – Mostar, 1996., str. 192.

32 Arhiv Provincije: SP, sv. 144, f. 52 (nedostaje!).

Zdrug bio razbacan po raznim dijelovima Hercegovine, a vojska postala razularena, i don Lovre i zapovjednik Krešo Kuraja tražili su još jednoga dušobrižnika, na što im je provincijal fra Leo Petrović ponudio upravo fra Danu. “Kako su svi vojni svećenici bili satnici, tako je bio i Čolak. Čolak je bio solidan misnik i dobar mladi propovjednik. Zapravo je on jedini do pada Hercegovine od hercegovačkih franjevac postao vojni svećenik.”³³

Fra Dane se nakon pada Hercegovine pod partizansku vlast s vojskom povlačio prema sjeveru, preko Sarajeva do Zagrebu. O tome je vrijednu zabilješku ostavio Mate Tomas koji se i sam povlačio istim putem prema sjeveru: “Godine 1945. u mjesecu travnju pri povlačenju iz Mostara vidio sam fra Danu Čolaka dva puta u Hadžićima. Posljednji put dao mi je jedne opanke nove hercegovačke građe napravljene sa oputom. Prilikom povlačenja iz Hadžića ostavio sam ih kod nekog Sime koji je stanovao blizu stožera devetog ustaškog zdruga. Fra Dane je bio vojni kapelan i imao je časnički čin poručnik. Fra Dane nas je obilazio nekoliko puta i bio prema nama vrlo prijazan.”³⁴

Smrt

Za fra Danu nije sigurno gdje je točno poginuo. Zapisano je samo toliko da je ubijen nakon 10. svibnja 1945. negdje u Sloveniji, možda u Mariboru.³⁵ Valja pretpostaviti da se i on, kao i brojni drugi, s vojskom povlačio prema austrijskog granici, da je bio vraćen u Jugoslaviju i usmrćen na nekom od brojnih marševa smrti. Negdje na putu prema austrijskoj granici susreo ga je fra Lucijan Kordić, koji se uspio spasiti:

Kakva je sve bila opća zbrka, strka i komešanje u to vrijeme pred Dravogradom, neka bude samo to spomenuto. Tu sam se slučajno susreo s meni dobro poznatim fratrom još iz školskih dana, O. Danom Čolakom. On je bio vojnički kapelan i u sastavu svoje jedinice. Vidjevši ozbiljnost časa i položaja, odlučismo ići dalje zajedno. Nisam ni okom trepnuo, a on se je strjelomice pred mojim očima izgubio. Nismo se više vidjeli. Nestao i iščeznuo u Bleiburškom pokolju.³⁶

33 Tugomir SOLDI, Dopis dr. Krunoslavu Draganoviću o hercegovačkom svećenstvu u ratu, pisan u San Remu 27. prosinca 1951., str. 15. Njegov tekst objavljen je u *Hercegovini franciscani*, br. 7, Mostar, 2011., str. 379-456, pod naslovom: “Držanje katoličkog svećenstva u Hercegovini za vrijeme Drugoga svjetskog rata” (prir. I. Šarac).

34 Arhiv Vicepostulature, Široki Brijeg: Izjava Mate Tomasa dana pismeno na Crnopodu 17. ožujka 2011.

35 Arhiv Provincije: Osobni karton; A. MARIĆ, *Tragom ubijenih hercegovačkih fratara*, str. 66; Anto BAKOVIĆ, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Zagreb, 2007., str. 142.

36 Lucijan KORDIĆ, “U danim srdžbe i gnjeva. Iz dnevnika 1945.”, u: *Bleiburg: uzroci i posljedice. Spomen-zbornik četrdesete godišnjice tragedije*, München - Barcelona, 1988., str. 103.

O fra Daninim je posljednjim danima zabilježio fra Častimir Majić:

S vojskom je pregazio mnoge bogaze i doživio razne okršaje da bi napokon 1945. osvanuo u Zagrebu. Glavni hrvatski grad bio je početkom svibnja 1945. pun izbjeglica kao šipak zrnja. U njemu je vladala pometnja duhova bez jasnih smjernica za budućnost. Napokon je nepregledno mnoštvo vojnih postrojbi i civila počelo kretati prema Zapadu tražeći razumijevanja i životnu zaštitu kod pobjedničkih saveznika. Došli su do Bleiburga u Austriji gdje su doživjeli englesku prijevaru i izdaju. Na 15. svibnja pala je konačna i neopoziva odluka vojnog vrha "gordog Albiona" o povratku izbjeglica u zemlju. To je bila osveta pobjednika nad pobijeđenima. (...) Izbjegličko mnoštvo bilo je 15. svibnja izručeno jugopartizanima koji su izbjeglice na Križnom putu mučili i masovno ubijali. (...) U tim kolonama smrti nalazio se i fra Dane Čolak koji je s hrvatskim vojnicima dijelio životnu sudbinu. Nakon tri dana smrtonosna hoda, posve iscrpljen, izmrcvaren i duševno ojađen, negdje je oko 18. svibnja 1945. našao groznu i nasilnu smrt najvjerojatnije u iskopanim rovovima kod Maribora u Sloveniji.³⁷

Ilija Barbarić pak kratko bilježi da je fra Dane, pričuvni satnik Ustaške vojnice, "izručen od Engleza", ali da je "ubijen kod Zagreba u koloni smrti u svibnju 1945.",³⁸ iako većina drugih pretpostavlja da je ubijen negdje u blizini Maribora. Vjerojatno se nikada neće otkriti prava istina o tome. Kao, uostalom, i o tisućama, o desecima tisuća drugih Hrvata koje su partizani pobili u proljeće 1945. godine.

Tako je brutalno uništen život mladoga svećenika, gotovo mladomisnika, koji je bio među najboljim studentima i prema tome velika nada Hercegovačke provincije. Možemo samo pretpostaviti da bi ga provincijal slao na daljnji studij i da bi nakon toga bio profesor u gimnaziji na Širokom Brijegu ili na bogosloviji u Mostaru. Ako ne to, onda svakako vrstan pastoralni radnik. A život mu je prekinut odmah na početku svećeničkog djelovanja i to samo iz jednoga razloga - iz mržnje na vjeru (*in odium fidei*).

Fratri u Provinciji (preživjeli!) još do veljače 1946. nisu imali nikakve vijesti o fra Daninoj smrti kao i o smrti neke druge braće. Stoga je provincijal fra Didak Burić 5. veljače 1946. poslao dopis svoj braći svećenicima u kojem mijenja prijašnju odluku starješinstva da "svaki svećenik reče po 1 sv. misu za svakoga pokojnog fratra, koji su u ovo zadnje vrijeme pomrli, a za koje nisu redovito navedene i rečene sv. mise" u sljedeću: "da svi svećenici i po samostanima i po župama, koji nisu izgovorili po 1 sv. misu za svakoga pokojnog fratra (...) izgovore ukupno za sve koji su pomrli bilo od kakve smrti u ovom razdoblju."³⁹ Ono "bilo od kakve

37 Č. MAJIĆ, *U nebo zagledani*, str. 32-33.

38 Ilija BARBARIĆ, *Nezavisna Država Hrvatska bilo je pravo ime. Moje ratne uspomene i doživljaji*, Split, 2010., str. 149.

39 Arhiv Provincije: SP, sv. 150, f. 30.

smrti” odnosi se dakako najviše ne one koji su pobijeni, dakako i za one za koje ne postoji sigurna obavijest od smrti. Među takve je svakako pripadao i fra Dane Čolak. Fratri u Mostaru su doista, počev od 8. veljače do 19. veljače 1946. izvršili tu provincijalovu odredbu.⁴⁰

Svakako nije na odmet spomenuti što o njemu pišu njegovi neprijatelji, oni koji su ga ubili bez mogućnosti obrane i bez ikakve formalne optužbe. Više je nego znakovito da mu ne znaju niti pravo prezime, pa ga Viktor Novak u svojoj monstruoznoj knjizi *Magnum crimen*, koja je nastala zapravo kao opravdanje partizanskih zločina, redovito naziva Čelak, namjesto Čolak. Kao fra Danin zločin navodi se da je bio “ustaški satnik u IX. ustaškom zdruhu”,⁴¹ iako je fra Dane bio vojni kapelan s činom satnika, a i to samo nekoliko posljednjih mjeseci rata kako je naprijed pokazano, a nipošto djelatni časnik u ustaškoj vojsci, koji bi imao bilo kakva dodira s ratnim djelovanjima. Stoga je najobičnija laž koju Novak iznosi na drugome mjestu: “Kao ustaški satnik (kapetan) bio je fra Dane Čelak, koji je učestvovao aktivno u borbama, ističući se kao vojnički rukovodilac protiv NOV-e.”⁴² Fra Dane je bio vojni dušobrižnik i nikada nije imao nikakve veze s borbenim djelatnostima, niti postoji i jedan jedini dokument o tome. Jer, da ima, sigurno je da bi ga Novak ili druga partizanska literatura radosno objavila.

Dr. fra Robert Jolić

40 Mise za pokojne fratre 1942.-1955. (Arhiv Provincije: Izmješteni arhiv, soba br. 418, sv. C-100), str. 125-128.

41 Viktor NOVAK, *Magnum crimen. Pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj*, Zagreb, 1948., str. 659, 871. Pogrešno prezime fra Danino od Novaka preuzima i Milan BASTA, *Rat je završen 7 dana kasnije*, Zagreb etc.,³1980., str. 164.

42 V. NOVAK, *Magnum crimen*, str. 676.

KRVLJU OPEČAĆENI ZA NEBO

Životopisi šezdeset šestorice hercegovačkih franjevaca
ubijenih u Drugom svjetskom ratu i poraću

Priredio:
dr. fra Robert Jolić

Mostar, 2025.